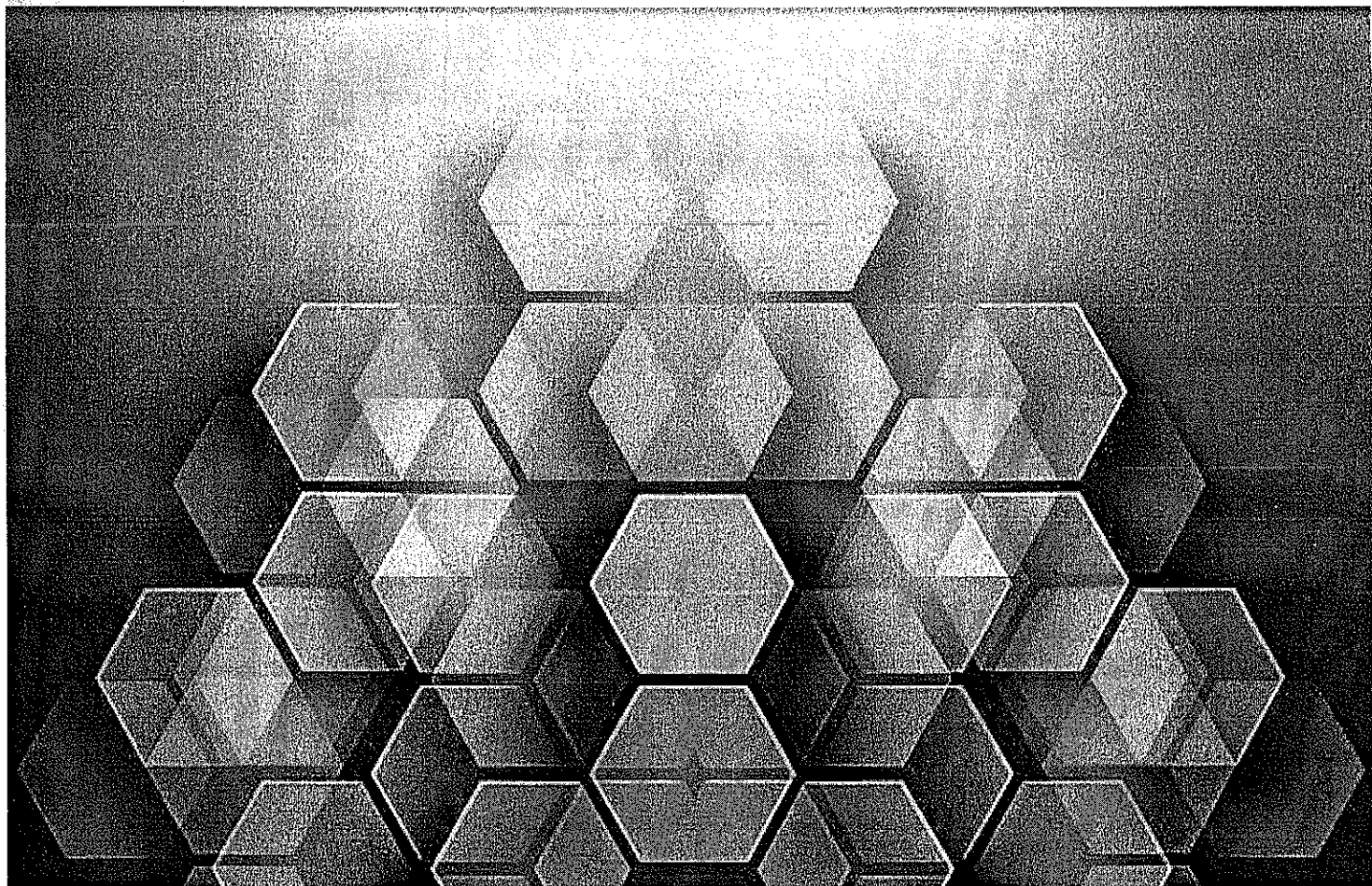

การประชุมวิชาการระดับชาติ เพื่อนำเสนอผลงานวิจัย
ด้านบริหารธุรกิจและสังคมศาสตร์ ครั้งที่ 2

**RU National Conference on Business Management
And Social Science**

วันที่ 28 มิถุนายน พ.ศ. 2561
คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

การประชุมวิชาการระดับชาติ ด้านบริหารธุรกิจและสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ครั้งที่ 2 ประจำปี พ.ศ. 2561

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาศักยภาพบุคลากรคณะบริหารธุรกิจ (สายวิชาการ)
2. เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้จากผลงานวิชาการของคณาจารย์ นักวิจัย นักวิชาการ นักศึกษา และบุคคลทั่วไป
3. เพื่อนำความรู้ที่ได้รับจากเข้าร่วม โครงการฯ ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาในงานวิชาการ

ที่ปรึกษากองบรรณาธิการ

1. รองศาสตราจารย์นพคุณ	คุณาชีวะ	รองอธิการบดีฝ่ายนโยบายและแผน
2. รองศาสตราจารย์สุวรรณี	เดชรชัชย	คณบดีคณะบริหารธุรกิจ

บรรณาธิการบริหาร

1. รองศาสตราจารย์ชนบพันธุ์	เอี่ยม โอภาส
2. อาจารย์ ดร.ประพันธ์	วงศ์บางโพ

ประจำกองบรรณาธิการ

1. ศาสตราจารย์ ดร.ปิยะฉัตร	จารุธีรसानต์
2. รองศาสตราจารย์ ดร.แก้วตา	ผู้พัฒนพงศ์
3. รองศาสตราจารย์ ดร.สมพล	ทุ่งหว้า
4. รองศาสตราจารย์ ดร.ธัญปวีณ์	รัตน์พงษ์พร
5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภีรภัทร	ภักคีรี
6. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วงศ์ธีรา	สุวรรณิน
7. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุเทพ	บูรณะคุณากรณ์
8. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประยงค์	มีใจชื่อ
9. อาจารย์ ดร.นลิน	ตั้งพานิชย์
10. อาจารย์ ดร.อุษา	บุญถื่อ

11. อาจารย์ ดร.นิลนารา	วงษ์เกิด
12. อาจารย์ ดร.ปรเมษฐ์	บุญนำศิริกิจ
13. อาจารย์ ดร.เกวลิน	เศรษฐกร
14. อาจารย์ ดร.รุ่งศิริ	เข้มตระกูล
15. อาจารย์ ดร.สุรเชษฐ์	โชวเกียรติรุ่ง
16. อาจารย์ ดร.ประพันธ์	วงศ์บางโพ
17. อาจารย์ ดร.เมธาวิ	อนิวรรณพงษ์
18. อาจารย์ ดร.ศุภสิทธิ์	จารุพัฒน์หิรัญ
19. อาจารย์ ดร.สนิทนุช	นิยมศิลป์
20. อาจารย์ ดร.พรมนัส	ศิริรังศรี

ประจำกองจัดการ

1. นางสาวฝน	จันทร์ละมุล
2. นางสาวพิชญ์สินีทร	กฤษณะเศรษฐี
3. นางสาวกนิษฐา	สวัสดิ์เจริญศรี
4. นางสาวจิราภรณ์	เศิกศิริ

เหรียญก

1. นางมยุรี	ภูไพบูลย์
2. นายจักร	คงวัฒนากุล

นโยบายการพิมพ์

วารสารรายปี ออกปีละ 1 ครั้ง

การเผยแพร่

<http://www.ba.ru.ac.th>

ส่งบทความตีพิมพ์ได้ที่

คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ 10240
โทร. 02-310-8226-7 , 02-310-8210

ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิภายในมหาวิทยาลัยรามคำแหง

1. ศาสตราจารย์ ดร.ปิยะนัทร	จารุธีรसानต์
2. รองศาสตราจารย์ ดร.แก้วตา	ผู้พัฒนาพงศ์
3. รองศาสตราจารย์ ดร.สมพล	หุ่งหว่า
4. รองศาสตราจารย์ ดร.ธัญปวีณ์	รัตน์พงศ์พร
5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภีรภัทร	ภักคีรี
6. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วงศ์ธีรา	สุวรรณิน
7. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุเทพ	บุรณะคุณาภรณ์
8. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประยงค์	มีใจชื่อ
9. อาจารย์ ดร.นลิน	ตั้งพานิชย์
10. อาจารย์ ดร.อุษา	บุญถื่อ
11. อาจารย์ ดร.นิลนารา	วงษ์เกิด
12. อาจารย์ ดร.ปรเมษฐ์	บุญนำศิริกิจ
13. อาจารย์ ดร.เกวณีน	เศรษฐกร
14. อาจารย์ ดร.รุ่งศิริ	เข้มตระกูล
15. อาจารย์ ดร.สุรเชษฐ์	โชวเกียรติรุ่ง
16. อาจารย์ ดร.ประพันธ์	วงศ์บางโพ
17. อาจารย์ ดร.เมธาวิ	อนิวรรณพงศ์
18. อาจารย์ ดร.ศุภสิทธิ์	จารุพัฒน์หิรัญ
19. อาจารย์ ดร.สนิทนุช	นิยมศิลป์
20. อาจารย์ ดร.พรมนัส	สิริธรงค์ศรี

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกมหาวิทยาลัยรามคำแหง

1. รองศาสตราจารย์ ดร.ราณี อธิชัยกุล
2. รองศาสตราจารย์ ดร.ปกรณ์ ปรียากร
3. รองศาสตราจารย์ ดร.ประสพชัย พสุนนท์
4. รองศาสตราจารย์ ดร.กล้าหาญ ฌ น่าน
5. รองศาสตราจารย์ ดร.ปิยฉัตร ล้อมชวการ
6. รองศาสตราจารย์ ดร.ฉลอง ทับศรี
7. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โชคชัย สุเวชวัฒนกุล
8. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิริชัย ดีเลิศ
9. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนัสสินี บุญมีศรีสง่า
10. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรวัฒน์ จันทิก
11. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนินทร์รัฐ รัตนพงศ์ภิญโญ
12. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กนกวรรณ จันทร์เจริญชัย
13. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิตติพงษ์ โสภณธรรมภาณ
14. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรมงคล นิ่มจิตร
15. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธิดินันท์ ชาญโกศล
16. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กฤษนนท์ บึงไกร
17. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศศิพรรณ บิลมานิชญ์
18. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วงพัทตร์ ภูพันธ์ศรี
19. อาจารย์ ดร.ชิษณุพงศ์ ศิริโชตินิศากร
20. อาจารย์ ดร.จิตพนธ์ ชุมเกต
21. อาจารย์ ดร.วิสาสินี วงศ์แก้ว
22. อาจารย์ ดร.ธัญนันท์ บุญอยู่
23. อาจารย์ ดร.รุ่งอรุณ กระแสสินธุ์
24. อาจารย์ ดร.สุภาพร เฟ่งพิศ
25. อาจารย์ ดร.ประสิทธิ์ชัย นรากรณ์
26. อาจารย์ ดร.ศทาวุฒิ สังฆมาศ

27. อาจารย์ ดร. อริญชัย	ณ ระนอง
28. อาจารย์ ดร. สรร	พัวจันทร
29. พลเอก ดร. สรุต	นาควัชระ
30. ดร. จิราทัศน์	รัตนมณีฉัตร
31. ดร. รัฐินันท์	วารีวิณิช
32. ดร. เฉลิมเกียรติ	เฟื่องแก้ว
33. ดร. อรทัย	ทองฤกษ์ฤทธิ
34. ดร. ชรรมรัตน์	ธรรมยาฤทธิ

สารบัญ

	หน้า
ศึกษาการใช้จ่ายภาครัฐกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทย	146
กนกวรรณ อาร์โรโย, บุญธรรม ราชรักษ์, กาญจนา ธรรมมาท.....	
ผลของโปรแกรมเสริมสร้างความคิดเชิงบวกที่มีต่อพลังสุขภาพจิตของเด็กและเยาวชนผู้กระทำ ความผิด	157
ณัฐนันท์ พิมพ์.....	
ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าจิวเวลรีบนสื่อออนไลน์ของประชาชน ในเขตจังหวัด สุพรรณบุรี	170
จิตภา ยอดคีรี, พัน ฉัตร ไชยยันต์.....	
การให้คำปรึกษาแบบกลุ่มตามทฤษฎีพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมต่อการเสริมสร้างการ เห็นคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นที่มีพฤติกรรมการใช้ความรุนแรง	187
ฐิติวัฒน์ คงทน.....	
* ผู้บริหารทางการศึกษาในการขับเคลื่อนสู่ไทยแลนด์ 4.0	200
ชนมณี ศิลาณิก.....	
การบริหารงานบริการและการจัดการความภักดีของผู้ใช้บริการเพื่อสร้างการเติบโตของธุรกิจ โรงแรมขนาดเล็กในเขตภาคตะวันออกเฉียงของประเทศไทย	215
ศศิพิมล แสงจันทร์, เกศกมล สุขเกษม.....	
การจัดการทุนมนุษย์ในยุค Thailand 4.0 ของ SMEs	231
นารีนี แสงสุข, สุรภา ไร่บ้านกวย, กริช อึ้งวิฑูรสถิตย์.....	
ปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการยอมรับบริการธนาคารบนแพลตฟอร์มดิจิทัลของผู้สูงอายุ	241
สุกัศสรามณี, อธิชา สิริกาญจน, ธาดาธิเบศร์ ภูทอง.....	
การศึกษาปัจจัยความพึงพอใจในงานและการรับรู้งานทางเลือกที่มีอิทธิพลต่อการทำนายนความตั้งใจ ในการลาออกของพนักงาน	259
เกวลิน เศรษฐกร, ณัฐกิจพัฒน์ หอมวิจิตรกุล, จารุรัตน์ ชัยศบูรณะ, สมฉวี สิริโสภณา.....	
การศึกษาความพึงพอใจของบุคลากรที่มีต่อรูปแบบและระบบการบริหารของส่วนราชการใน ภูมิภาคกรมส่งเสริมสหกรณ์	272
สุกัญญา เหมือนโพธิ์, นนทวัฒน์ สุขผล.....	
ความตั้งใจที่จะใช้น้ำมันเครื่องรถยนต์จากส่วนประสมการตลาดผ่านทัศนคติและความไว้วางใจของ ผู้บริโภค กรณีศึกษาเขตบางกอกใหญ่และเขตบางแค กรุงเทพมหานคร	286
ณัฐกิจพัฒน์ หอมวิจิตรกุล, เกวลิน เศรษฐกร, มัญชรี ผอบทิพย์, ชاکริต สกฤตอิสริยาภรณ์, สุรเชษฐ์ สุขชัยยะ.....	

ผู้บริหารทางการศึกษาในการขับเคลื่อนสู่ไทยแลนด์ 4.0

EDUCATIONAL EXECUTIVE OF DYNAMIC IN THAILAND 4.0

ชนมณี ศิลานุกิจ¹

บทคัดย่อ

“การศึกษาในยุค Thailand 4.0” มีความหมายมากกว่าการเตรียมความพร้อมของคนหรือให้ความรู้กับคนเท่านั้น แต่เป็นการเตรียมมนุษย์ให้เป็นมนุษย์ โดยการพัฒนาคคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในศตวรรษที่ 21 เป็นหัวใจสำคัญในการเปลี่ยนผ่านสังคมไทยไปสู่ “สังคมไทย 4.0” นั่นคือ สังคมที่มีความหวัง สังคมที่เปี่ยมสุข และสังคมที่มีความสมานฉันท์ ซึ่งจะก่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนเป้าหมายและระบบการบริหารจัดการการเรียนรู้ กระบวนทัศน์และทักษะครู หลักสูตรการเรียนการสอน รูปแบบการเรียนการสอน ตลอดจนระบบนิเวศของการเรียนรู้ ดังนั้นผู้บริหารทางการศึกษาหรือผู้นำทางการศึกษาจึงต้องเป็นผู้ที่มีความสำคัญในการขับเคลื่อนเพื่อให้เด็กไทยก้าวเข้าสู่ไทยแลนด์ 4.0 ได้ตามเป้าหมายอย่างมีทิศทาง ผู้บริหารต้องประกอบด้วย 1) การมีภาวะผู้นำทางความคิดและสติปัญญา 2) การมีในฐานะผู้นำ ผู้รักษาระเบียบวินัยของผู้เรียน ผู้ประเมินในการพัฒนา การทบทวนนโยบายและกระบวนการภายใน 3) การมีวิสัยทัศน์ความสามารถทางวิชาการ การสื่อสารและเทคโนโลยีการเป็นนักริเริ่มสร้างสรรค์ประกอบการนักสร้างพลังและแรงบันดาลใจเชิงบวกตัวแบบที่ดีและการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้และ 4) มีจริยธรรม

คำสำคัญ : ผู้บริหารทางการศึกษา; ภาวะผู้นำ; จริยธรรม; ไทยแลนด์ 4.0

Abstract

“Education in Thailand 4.0” means not only the preparing people or education people but also be the human preparation to be the perfect human by developing Thai people into a complete human being in 21st century. This is the key to transforming our society into “Thai society 4.0” including hope happiness and harmony society. This will result in a change in the goals and management system, paradigm learning, teacher skills, learning curriculum, teaching style and learning environment. Therefore educational executive

¹รองศาสตราจารย์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

must be the important driver the student in Thailand 4.0 to achieve country objective in the right direction. Educational executive must consist of 1) having thought of leadership and intelligence, 2) being as a leader, discipline of the learner and evaluator in development review of internal policies and procedures, 3) having vision, academic ability in communication and technology and creative in terms of powerful and inspirational motivational model and building a learning community and 4) having ethical.

Keywords: Educational Executive; Leadership; Ethics; Thailand 4.0

บทนำ

ปัจจุบันมีการกล่าวถึงไทยแลนด์ 4.0 กันอย่างกว้างขวาง Thailand 4.0 คือ การพัฒนาประเทศให้มีความทันสมัย มีรายได้มากขึ้น และก้าวพ้นจากกับดักประเทศที่มีรายได้ปานกลาง โดยจะต้องผลิตนวัตกรรมใหม่ๆ เพื่อเป็นฐานในการพัฒนาประเทศ และต้องสามารถติดต่อกับนานาชาติได้ด้วย ดังนั้น “การศึกษาในยุค Thailand 4.0” จึงมีความหมายมากกว่าการเตรียมความพร้อมของคนหรือให้ความรู้กับคนเท่านั้น แต่เป็นการเตรียมมนุษย์ให้เป็นมนุษย์ กล่าวคือ นอกจากให้ความรู้แล้ว ต้องทำให้เขาเป็นคนที่รักที่จะเรียน มีคุณธรรม และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วย นั่นก็คือการสร้างคนให้มีทักษะในศตวรรษที่ 21 โดยเน้นทักษะในการคิดวิเคราะห์เป็นหลัก ในขณะเดียวกัน การศึกษาจึงต้องเร่งดำเนินการปฏิรูปการเรียนรู้ให้กับเด็กไทย ได้เข้าก้าวสู่ Thailand 4.0 อย่างเป็นรูปธรรมในหลายด้าน

สำหรับการพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในศตวรรษที่ 21 และการเตรียมคนไทย 4.0 สู่มโนทัศน์โลกที่หนึ่ง ผ่าน 4 กระบวนการเรียนรู้ดังกล่าว จะเป็นหัวใจสำคัญในการเปลี่ยนผ่านสังคมไทยไปสู่ “สังคมไทย 4.0” นั่นคือ สังคมที่มีความหวัง (hope) สังคมที่เปี่ยมสุข (happiness) และสังคมที่มีความสมานฉันท์ (harmony) ในที่สุด Thailand 4.0 โมเดลขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ความมั่งคั่ง มั่นคง และยั่งยืน การพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในศตวรรษที่ 21 และการเตรียมคนไทย 4.0 สู่มโนทัศน์โลกที่หนึ่ง ผ่านกระบวนการเรียนรู้จะก่อให้เกิดการปรับเปลี่ยน เป้าหมายและระบบการบริหารจัดการการเรียนรู้ กระบวนทัศน์และทักษะครู หลักสูตร การเรียนการสอน รูปแบบการเรียนการสอน ตลอดจนระบบนิเวศน์ของการเรียนรู้

ดังนั้นผู้บริหารทางการศึกษาหรือนำทางการศึกษาจึงต้องเป็นผู้ที่มีความสำคัญในการขับเคลื่อน เพื่อให้เด็กไทยก้าวเข้าสู่ไทยแลนด์ 4.0 ได้ตามเป้าหมายอย่างมีทิศทาง

แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ไทยแลนด์ 4.0 : สุวิทย์ เมษินทรีย์ (2560) ได้ให้คำอธิบาย ไว้ว่า “ไทยแลนด์ 4.0” เป็นวิสัยทัศน์เชิงนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย หรือ โมเดลพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐบาล ภายใต้การนำของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้ปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจ ไปสู่ “Value-Based Economy” หรือ “เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม” โดยมีฐานคิดหลัก คือ เปลี่ยนจากการผลิตสินค้า “โภคภัณฑ์” ไปสู่สินค้าเชิง “นวัตกรรม” เปลี่ยนจากการขับเคลื่อนประเทศด้วยภาคอุตสาหกรรม ไปสู่การขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรม และเปลี่ยนจากการเน้นภาคการผลิตสินค้า ไปสู่การเน้นภาคบริการมากขึ้น

ดังนั้นประเทศไทย 4.0 เป็นต้องการเปลี่ยนจากการทำงานแบบดั้งเดิมสู่แนวทางการทำงานสมัยใหม่ที่เน้นเทคโนโลยี โดยเปลี่ยนจากผู้ปฏิบัติงานทั่วไปเป็นผู้ประกอบการที่มีศักยภาพสูงเพื่อการสร้างมูลค่าที่สูงขึ้น (high value service) โดยการใช้ทรัพยากรที่มีพลังเต็มเปี่ยมไปด้วยทักษะ ความรู้ และความเชี่ยวชาญ ผู้นำหรือผู้บริหารจึงต้องเป็นผู้ที่สามารถดึงศักยภาพที่มีอยู่ขององค์ประกอบเหล่านั้นมาสร้างให้เกิดประโยชน์สูงสุดด้วย และด้วยการเป็นผู้บริหาร ไปสู่ไทยแลนด์ 4.0 นี้เองย่อมต้องเป็นผู้นำที่มีทักษะแห่งการขับเคลื่อนเพื่อให้เกิดแรงการพัฒนาในแบบพลวัตอย่างต่อเนื่องเพื่อการพัฒนาการด้านการศึกษาในประเทศไทยต่อไป

การเตรียมคนไทยให้ก้าวสู่ไทยแลนด์ 4.0: เพื่อการเตรียมคนไทยรองรับไทยแลนด์ 4.0 กองบริหารงานวิจัยและประกันคุณภาพการศึกษา (2560, หน้า 17-19) ได้รวบรวมเป็นโมเดล ซึ่งรัฐบาลได้กำหนดทิศทางการพัฒนาโมเดล Thailand 4.0 ภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงประกอบด้วย 5 วาระ คือ 1) การเตรียมคนไทย 4.0 ให้พร้อมก้าวสู่โลกที่หนึ่ง 2) การพัฒนาคลัสเตอร์เทคโนโลยีและอุตสาหกรรมแห่งอนาคต 3) การบ่มเพาะผู้ประกอบการและพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม 4) การเสริมความเข้มแข็งของเศรษฐกิจภายในประเทศและ 5) การบูรณาการอาเซียนเชื่อมประเทศไทยสู่ประชาคมโลก

โดยเฉพาะวาระที่ 1 : การเตรียมคนไทย 4.0 เพื่อก้าวสู่โลกที่หนึ่งเปรียบเสมือนการตระเตรียมเมล็ดพันธุ์ใหม่ด้วยการบ่มเพาะคนไทยให้เป็น “มนุษย์ที่สมบูรณ์ในศตวรรษที่ 21” ควบคู่ไปกับการพัฒนา “คนไทย 4.0 สู่อีกโลกที่หนึ่ง” คนไทยเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในศตวรรษที่ 21 คือ คนไทยที่มีปัญญาที่เฉียบแหลม (head) มีทักษะที่เห็นผล (hand) มีสุขภาพที่แข็งแรง (health) และมีจิตใจที่งดงาม (heart) การเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ซึ่งจะครอบคลุมการปรับเปลี่ยนใน 4 มิติคือ มิติที่ 1 เปลี่ยนจากคนไทยที่มีความรู้ ความสามารถและทักษะที่จำกัด เป็นคนไทยที่มีความรู้และทักษะสูง มีความสามารถในการรังสรรค์นวัตกรรมมิติที่ 2 เปลี่ยนจากคนไทยที่มองเน้นประโยชน์ส่วนตัว เป็นคนไทยที่มีจิตสาธารณะ และมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวมมิติที่ 3 เปลี่ยนจากคนไทยแบบ Thai-Thai เป็นคนไทยแบบ Global Thai มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทยและสามารถยืนอย่างมีศักดิ์ศรีในเวทีสากล และ มิติที่ 4 เปลี่ยนจากคนไทยที่เป็น Analog Thai เป็นคนไทยที่เป็น Digital Thai สามารถดำรงชีวิตเรียนรู้ทำงาน และประกอบธุรกิจได้อย่างเป็นปกติสุขในโลกยุคดิจิทัลโดย

เริ่มจากการเสริมสร้างให้เกิดการเจริญเติบโตในตัวคน (growth for people) ผ่านการสร้างสังคมแห่งโอกาส เพื่อเติมเต็มศักยภาพ เมื่อคนเหล่านี้ได้รับการเติมเต็มศักยภาพอย่างเต็มที่จะกลายเป็นตัวหลักในการขับเคลื่อน การเจริญเติบโต (people for growth) และนำพาประเทศสู่ความมั่งคั่ง มั่นคง และยั่งยืนอย่างแท้จริง

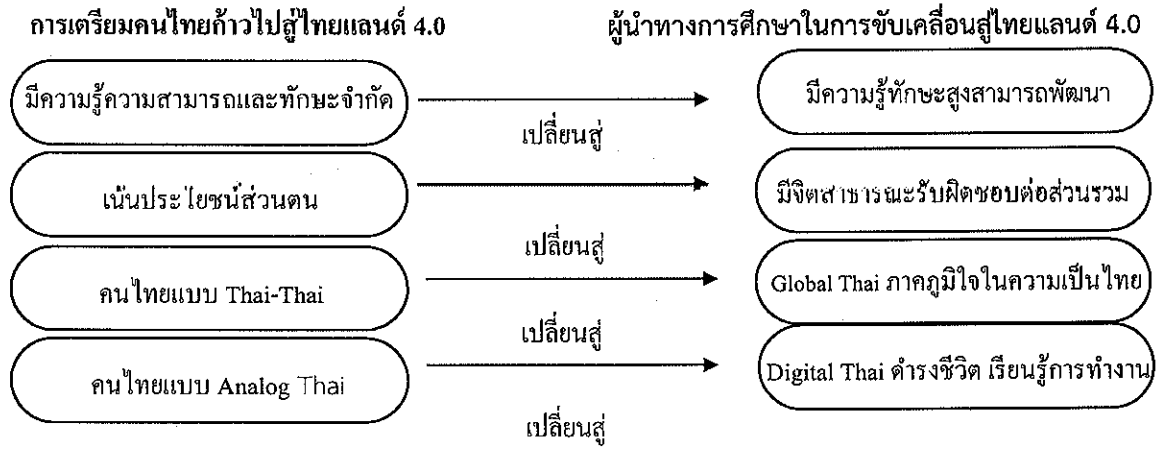
ทั้งนี้สำหรับการปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนรู้แนวคิด Growth for People/ People for Growth นำมาสู่ประเด็นท้าทายที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย 1) จะพัฒนาอย่างไรให้คนไทยเป็นคนที่มีแรงบันดาลใจ มีความมุ่งมั่นเพื่อให้มีชีวิตอยู่อย่างมีพลังและมีความหมาย (purposeful people) 2) จะพัฒนาอย่างไรให้คนไทย เป็นคนที่มีความคิดสร้างสรรค์ มีความสามารถในการรังสรรค์นวัตกรรม (innovative people) 3) จะพัฒนา อย่างไรให้คนไทยเป็นคนที่มึจิตสาธารณะยึดประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง (mindful people) และ 4) จะพัฒนา อย่างไรให้คนไทยเป็นคนที่มุ่งการทำงานให้เกิดผลสัมฤทธิ์ (action-based people)

ผู้บริหารสถานศึกษา: ผู้บริหารสถานศึกษา คือผู้ที่อยู่ในฐานะผู้มีตำแหน่งเป็นหัวหน้าทีม ในการจัด การศึกษาในโรงเรียน ตามพระราชกฤษฎีการะเบียบข้าราชการครู พ.ศ. 2520 กำหนดตำแหน่งไว้ตามมาตรา 4 (ข) ให้มีหน้าที่บริหารและให้การศึกษา กำหนดตำแหน่งไว้เป็น ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ผู้อำนวยการโรงเรียน(นพ พงษ์ บุญจิตราดุล, 2543, หน้า 97) โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ระบุว่า ผู้บริหาร สถานศึกษา หมายถึง บุคลากรวิชาชีพ ที่รับผิดชอบในตำแหน่งผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษาแต่ละแห่งทั้งรัฐ และเอกชน(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542, หน้า 4) นอกจากนี้ ชัยยนต์เปพาน (2559, หน้า 309) ระบุว่า ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกลไกสำคัญและมีอิทธิพลสูงสุดต่อคุณภาพของผลลัพธ์ที่ได้จากระบบ การศึกษาประสิทธิภาพของการบริหารและประสิทธิผลของสถานศึกษา

ทั้งนี้ความสำเร็จหรือความล้มเหลวทางการศึกษานั้นขึ้นอยู่กับผู้บริหารดังนั้นผู้บริหารจึงเป็นตัวแปร สำคัญในด้านการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพผู้บริหารสถานศึกษาในยุคใหม่ในยุคไทยแลนด์ 4.0 จึงต้องมี ความรู้ความสามารถทักษะและประสบการณ์ทางการบริหารการศึกษาเพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้ทันสมัย เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของโลกผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นผู้ที่อยู่ในฐานะผู้มีตำแหน่งเป็นหัวหน้าทีม ในการจัดการศึกษากำหนดตำแหน่งไว้เป็น ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ผู้อำนวยการโรงเรียนทั้ง โรงเรียนของรัฐ และ เอกชน

จากสถานการณ์ที่ต้องปรับตัวไปสู่ไทยแลนด์ 4.0 ต้องเตรียมคนไทยให้มีความพร้อมต่อการก้าวไปสู่ ไทยแลนด์ 4.0 ผู้บริหารทางการศึกษาหรือผู้นำจึงต้องมีความสามารถในการขับเคลื่อนสูงเช่นกันเพื่อให้ ครอบคลุมทุกประเด็นเพื่อให้คนไทยมีความรู้ทักษะสูง มีจิตสาธารณะรับผิดชอบต่อส่วนรวม มีความ ภาควุมิใจในความเป็นไทย และสามารถดำรงชีวิต เรียนรู้ และทำงานในแบบ Digital Thai ได้เป็นอย่างดี ดัง ภาพกรอบในการวิเคราะห์

กรอบในการวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ของคนไทยสู่ไทยแลนด์ 4.0

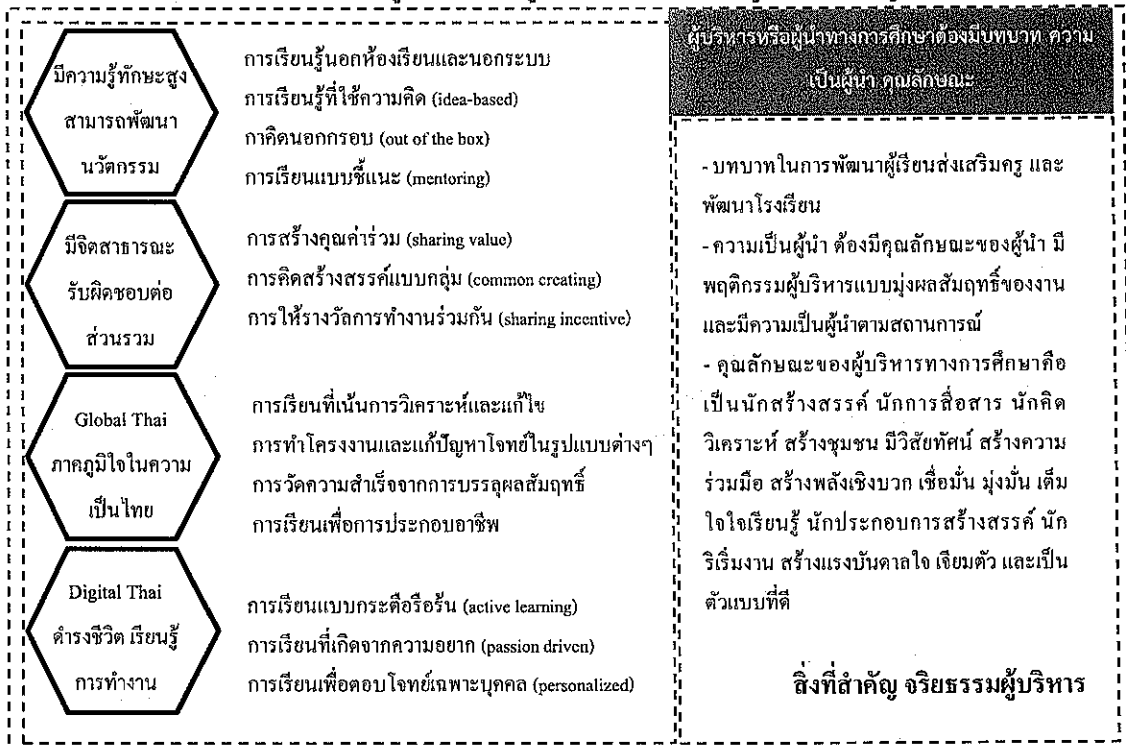

ภาพ: กรอบในการวิเคราะห์

ผลการวิเคราะห์

ผู้บริหารทางการศึกษาหรือผู้นำทางการศึกษาจึงต้องมีความรู้ความสามารถในการปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนรู้ของคนไทยทั้งระบบ ดังภาพ 2

การปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนรู้ของคนไทยสู่ไทยแลนด์ 4.0 ด้วยผู้บริหารหรือผู้นำทางการศึกษา

ภาพ 2 : ผลการวิเคราะห์

จากภาพ ผลการวิเคราะห์เรื่องผู้บริหารทางการศึกษาในการขับเคลื่อนสู่ไทยแลนด์ 4.0 ในการปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนรู้ของคนไทยสู่ ไทยแลนด์ 4.0 ต้องมีรูปที่ครอบคลุมประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้

1) การปรับเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างแรงบันดาลใจ มีความมุ่งมั่น เพื่อให้มีชีวิตอยู่อย่างมีพลังและมีความหมาย (purposeful learning) เปลี่ยนจากการเรียนแบบเฉื่อยชา (passive learning) เป็น การเรียนด้วยความกระตือรือร้น (active learning) เปลี่ยนจากการเรียนตามภาคบังคับ (duty-driven) เป็นการเรียนที่เกิดจากความอยากรู้ อยากทำ และอยากเป็น (passion-driven) เปลี่ยนจากการเรียนตามมาตรฐาน (standardized) เป็น การเรียนเพื่อตอบ โจทย์เฉพาะบุคคล (personalized)

2) การปรับเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อบ่มเพาะความคิดสร้างสรรค์และความสามารถในการรังสรรค์นวัตกรรมใหม่ (generative learning) เปลี่ยนจากการเรียนรู้ในห้องเรียนในโรงเรียนและในระบบ เป็นการเรียนรู้นอกห้องเรียนนอกโรงเรียนและนอกระบบเปลี่ยนจากการเรียนจากข้อเท็จจริง (fact-based) เป็นการเรียนที่เริ่มจากการใช้ความคิด (idea-based) เปลี่ยนจากการคิดในกรอบ (in the box) เป็นการคิดนอกกรอบ (out of the box) เปลี่ยนจากการเรียนแบบถ่ายทอด (transmitting) เป็นการเรียนแบบชี้แนะ (mentoring)

3) การปรับเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อปลูกฝังจิตสาธารณะ ยึดประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง (mindful learning) เปลี่ยนจากการเน้นผลประโยชน์ร่วม (common interest) เป็น การเน้นสร้างคุณค่าร่วม (sharing value) เปลี่ยนจากการมุ่งเน้นความคิดสร้างสรรค์ในรายบุคคล (individual creating) เป็นการมุ่งเน้นการระดมความคิดสร้างสรรค์แบบกลุ่ม (common creating) เปลี่ยนจากการให้รางวัลจากการแข่งขัน (competing incentive) เป็น การให้รางวัลจากการทำงานร่วมกัน (sharing incentive)

4) การปรับเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อมุ่งการทำงานให้เกิดผลสัมฤทธิ์ (result-based learning) เปลี่ยนจากการเรียนโดยเน้นทฤษฎีเป็นการเรียนที่เน้นการวิเคราะห์และแก้ไขปัญหา เปลี่ยนจากการเรียนแบบฟังบรรยายเป็นการทำโครงการและแก้ปัญหาโจทย์ในรูปแบบต่างๆเปลี่ยนจากวัดความสำเร็จจากระบบนับหน่วยกิตเป็นวัดความสำเร็จจากการบรรลุผลสัมฤทธิ์เปลี่ยนจากเรียนเพื่อวุฒิการศึกษาเป็นเรียนเพื่อการประกอบอาชีพ

บทบาทผู้บริหารสถานศึกษาในยุคไทยแลนด์ 4.0: เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะตามโมเดลของไทยแลนด์ 4.0 ผู้บริหารต้องมีบทบาทดังนี้

1) บทบาทผู้บริหารการศึกษาในการพัฒนาผู้เรียนโดย ผู้บริหารการศึกษายุค ไทยแลนด์ 4.0 ต้องพัฒนาผู้เรียนให้ได้ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยเฉพาะความสามารถด้านการคิด ได้แก่การคิดวิเคราะห์ (Analytical thinking) ซึ่งเป็นเป้าหมายของเยาวชนในยุค ไทยแลนด์ 4.0 และเป็นทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียน 4.0 เป็นกลุ่มความรู้ ทักษะและนิสัยการทำงานที่เชื่อว่ามีสำคัญยิ่งต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทักษะดังกล่าวนี้เป็นผลมาจากพัฒนากรอบความคิดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (21st Century Learning Framework) เบอร์นี่ทริลลิง และซาลส์แฟลต (อ้างถึงใน ทริศกดิ์ จินดานุรักษ์, 2560, หน้า 252) ได้เสนอในหนังสือ 21st Century Skill : Learning for Life in our Time (2009) 3Rs และ 7C

กล่าวคือ 3Rs เป็นทักษะการรู้หนังสือ (1) การอ่าน (reading) (2) การเขียน (writing) และ (3) เลขคณิต (arithmetic) สำหรับ 7C ประกอบด้วย ทักษะ 7 ด้าน คือ (1) ด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา (critical thinking and problem solving) (2) ด้านการสื่อสารสนเทศและการเรียนรู้เท่าทันสื่อ (communications information and media literacy) เป็นการสื่อสารอย่างซับซ้อน (3) ด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีมและภาวะผู้นำ (collaboration teamwork and leadership) (4) ด้านการสร้างสรรค์และนวัตกรรม (creativity and innovation) (5) ด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศ (computer and ITC literacy) (6) ด้านการทำงาน การเรียนรู้และการพึ่งพาตนเอง (career and learning self-reliance) และ (7) ด้านความเข้าใจต่างกระบวนวัฒนธรรม ต่างกระบวนทัศน์ (cross-cultural understanding) ทั้งนี้ผู้บริหารต้องช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถตามที่กำหนดโดยการวางเป้าหมาย กำหนดแผนงาน โดยสามารถดำเนินการเพื่อส่งเสริมนักเรียนผ่านทางครู และจัดบรรยากาศของโรงเรียนอย่างเหมาะสม

2) บทบาทผู้บริหารการศึกษาในการส่งเสริมครู โดยผู้บริหารต้องส่งเสริมครู ให้เป็นครูมืออาชีพ หมายถึงครูที่มีความรู้ในวิชาที่สอนเป็นอย่างดี โดยมีความรู้ที่เป็นศาสตร์ เช่น คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษา เป็นต้น และมีความรู้ในส่วนที่เป็นศาสตร์ด้านการสอน มีความสามารถในการปฏิบัติการสอนหรือศิลปะในการสอนถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เรียนได้ดี มีความสามารถในด้าน ICT และเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรมความเป็นครู สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และเป็นผู้ที่พัฒนาความรู้ตนเองอย่างต่อเนื่องอยู่เสมอ

3) ผู้บริหารการศึกษากับการพัฒนาโรงเรียน โดยผู้บริหารการศึกษายุคไทยแลนด์ 4.0 จะต้องพัฒนาโรงเรียนให้มีบรรยากาศชั้นเรียนในรูปแบบการสอนที่มีเป้าหมายหลักต้องการสร้างผลผลิตให้มากที่สุด ให้ความสำคัญกับผู้เรียน ได้ลงมือทำและพัฒนาเป็นผลงานคุณภาพ โดยเฉพาะผลงานของตนเองในเชิงสร้างสรรค์ และรับผิดชอบต่อผลงานที่พัฒนาประเทศดังนั้นบทบาทของผู้บริหารในการเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ ประกอบด้วย (1) การใช้การจัดการที่เป็นการสร้างความเชื่อใจมากกว่าควบคุม (2) เต็มใจที่จะยอมรับการเปลี่ยนแปลง (3) เปิดช่องทางในการติดต่อสื่อสารระหว่างเพื่อนครูและนักเรียนได้สะดวก (4) พอใจในการทดลองกับความคิดใหม่ (5) ไม่กลัวในเรื่องเล็กน้อย ของผลกระทบในเชิงลบต่อการกระทำที่ผิดพลาด (6) ใช้เทคนิคที่ส่งเสริมให้เกิดความคิดรวมทั้งระบบ ข้อเสนอแนะและการระดมความคิดและ (7) สนับสนุนการเงิน ทรัพยากรและเวลาที่เพียงพอสำหรับการทำให้บรรลุเป้าหมาย

ความเป็นผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในยุค ไทยแลนด์ 4.0: โดยความเป็นผู้นำนั้นมีความหมายและความสำคัญและเป็นที่ยอมรับว่าผู้บริหารการศึกษาในศตวรรษที่ 21 จำเป็นต้องมีภาวะผู้นำสูง จึงจะสามารถบริหารจัดการองค์กรท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ เทคโนโลยี ข้อมูลข่าวสาร และสังคมแห่งการเรียนรู้ จะเห็นว่าผู้บริหารที่มีความเป็นผู้นำยุคใหม่ต้องมีทั้งคุณลักษณะผู้นำ พฤติกรรมการบริหาร และความมีภาวะผู้นำตามสถานการณ์ ดังนี้ (ภารดี อนันต์นาวิ, 2557)

1) คุณลักษณะของผู้นำ (trait approach) คือมีสติปัญญา มนุษย์สัมพันธ์ที่ดี ทำทางดี มีความชัดเจน เป้าหมายควรมีความชัดเจนเรียบง่าย ไม่สลับซับซ้อน และเน้นถึงสิ่งที่เราต้องการให้ดีขึ้น จะช่วยให้ทีมงาน

สามารถทุ่มเทความพยายามไปได้อย่างเต็มที่และทำให้มีความแข็งแกร่งในสิ่งที่เรากำลังจะทำ (what) ทำไมต้องทำสิ่งนั้น (why) เราจะทำสิ่งนั้นได้โดยวิธีใด (how) M= Measurable: สามารถวัดได้ เป้าหมายเป็นสิ่งที่ต้องการวัดได้ สามารถจัดการเป้าหมายแต่ละเป้าหมายได้ คือตัวชี้วัดการประสบความสำเร็จ จะบรรลุเป้าหมายได้ต้องมีการกำหนดตัวชี้วัด A= Attainable: สามารถสรุปได้ R=Realistic : อยู่บนพื้นฐานความเป็นจริง T=Timely: มีกำหนดเวลาแน่นอน และต้องมีความเป็นผู้นำที่แสดงภาวะผู้นำ (leadership) ประกอบด้วย (1) ความรักทั้งหน้าที่การทำงาน ผู้ร่วมงาน ความก้าวหน้า ความยุติธรรม (2) การศึกษาและประสบการณ์ที่ดี เป็นแบบอย่างและสามารถชี้แนะแนวทางให้ผู้ร่วมงานปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้อง (3) การปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่างๆ และรู้จักแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ (4) การตัดสินใจ ผู้บริหารต้องมีความสามารถในการพิจารณาเพื่อตัดสินใจอย่างรวดเร็ว ถูกต้อง แน่ใจกล้าได้กล้าเสีย (5) ความกระตือรือร้น ผู้บริหารต้องมีความจริงใจ ตั้งใจปฏิบัติงานสำเร็จตามความมุ่งหมาย (6) มีความรับผิดชอบ ผู้บริหารต้องมีความรับผิดชอบทั้งในหน้าที่ตนเองและผู้ร่วมงาน (7) เสียสละและจริงใจ ทำให้ผู้ร่วมงานเกิดความเคารพนับถือ (8) ความนุ่มนวลและอ่อนโยน เพื่อเสริมสร้างความสามัคคี และความเข้าใจอันดีต่อกันในหมู่ผู้ร่วมงาน รวมถึงการถ่อมตัว (9) ความเฉลียวฉลาด มีไหวพริบ ทันคน ทันเหตุการณ์ เป็นผู้รอบรู้ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (10) การตั้งใจ มีศิลปะในการตั้งใจโดยใช้หลักจิตวิทยาและ (11) มีอำนาจในตัวเอง สามารถสร้างผู้ร่วมงานให้เป็นผู้นำ และสามารถนำตนเองให้ปฏิบัติงานสำเร็จตามเป้าหมายได้

2) มีพฤติกรรมผู้บริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน การมีส่วนร่วมในการบริหาร การสร้างทีมงาน การกระจายอำนาจ ผู้บริหารมีการบริหารงานให้เกิดประสิทธิผลมี 3 ประเภท คือ (1) ผู้นำแบบเผด็จการ (2) ผู้นำแบบประชาธิปไตย และ (3) ผู้นำแบบตามสบาย

3) ความเป็นผู้นำตามสถานการณ์ โดยเป็นที่ยอมรับกันว่าไม่มีทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งดีที่สุดที่สุดในโลก สำหรับผู้บริหาร ดังนั้นผู้บริหารทางการศึกษาจึงจำเป็นต้องมีการบูรณาการ ทฤษฎีการบริหารเพื่อใช้เป็นในการบริหารจัดการให้งานสำเร็จตามเป้าหมาย โดยเฉพาะปัจจุบันผู้นำการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่ ผู้บริหารการศึกษายุคใหม่ มีการใช้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ประกอบด้วย (1) อิทธิพลอุดมคติหรือบารมี (2) การสร้างแรงบันดาลใจ (3) การกระตุ้นทางปัญญา และ (4) การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล (Bass and Avolio อ้างถึงในภารตี อนันต์นาวี, 2560, หน้า 9) มีภาวะผู้นำเหนือผู้นำและภาวะผู้นำเชิงวิชาการในศตวรรษที่ 21 ผู้บริหารต้องสามารถกำหนดพันธกิจของสถานศึกษา จัดหลักสูตรการเรียนการสอน นิเทศการสอน ติดตามตลอดจนส่งเสริมบรรยากาศทางการศึกษาให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามเป้าหมาย ดังนั้นผู้บริหารทางการศึกษาจำเป็นต้องบริหารจัดการองค์กรให้ประสบผลสำเร็จโดยคำนึงถึงผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ

สรุปว่าคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาในโมเดลไทยแลนด์ 4.0 ประกอบด้วยการมีวิสัยทัศน์ ความสามารถทางวิชาการ การสื่อสารและเทคโนโลยี การเป็นนักริเริ่มสร้างสรรค์และประกอบการ นักสร้างพลังและแรงบันดาลใจเชิงบวก ตัวแบบที่ดี และการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้

คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษายุคไทยแลนด์ 4.0: โดย ชัยชนต์ เพาพาน (2559, หน้า 306-307) ได้สังเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับผู้บริหารสถานศึกษายุคใหม่และสรุปได้ว่าผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิผลในศตวรรษที่ 21 หรือในยุคไทยแลนด์ 4.0 ควรมีลักษณะดังนี้

1) นักสร้างสรรค์ (creative) ผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพมีกระบวนการผลักดันให้บุคลากรในโรงเรียนที่มีความสามารถสร้างสรรค์งานให้มีคุณภาพและมาตรฐานมากขึ้นต้องผลักดันเพื่อประโยชน์ของนักเรียนและจะต้องหาวิธีการจัดการอย่างต่อเนื่องเหมือน "ทฤษฎีน้ำไหล (flow theory)"

2) นักการสื่อสาร (communicator) ผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพไม่เพียงแต่การสื่อสารโดยการแบ่งปันข้อมูลผ่านหลายสื่อเท่านั้นแต่ยังเป็นผู้ฟังที่มีประสิทธิภาพซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นที่กลุ่มผู้บริหารต้องเป็นผู้สื่อสารที่มีประสิทธิภาพกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมด

3) นักคิดวิเคราะห์ (critical thinker) ผู้บริหารจึงต้องให้ความสนใจในความคิดที่ครูหรือบุคลากรแสดงออกเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่ง โดยเฉพาะด้านผลกระทบที่มีต่อโรงเรียนและนักเรียนในระยะยาวและจะได้รับประโยชน์เหล่านั้นมากที่สุดได้อย่างไรถือว่าเป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้บริหารที่จะต้องนำเอาข้อมูลและความคิดต่างๆ มาใช้ในการตัดสินใจทั้งหมด

4) การสร้างชุมชน (builds community) หมายถึงการประสานเชื่อมโยงต่อกับกลุ่มคนที่เหมาะสม เช่นวิธีที่จะสร้างโอกาสให้กับบุคลากรเพื่อเชื่อมโยงต่อกับคนอื่นๆที่จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้มากขึ้นมันเป็นสิ่งสำคัญที่ไม่เพียงแต่พัฒนาผู้นำในโรงเรียนเท่านั้นแต่เป็นการเปิดโอกาสให้คนอื่นเห็นความเป็นผู้นำด้วย

5) การมีวิสัยทัศน์ (visionary) ผู้บริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิผลต้องมีวิสัยทัศน์ในการที่จะทำให้โรงเรียนเตรียมพร้อมที่ดีที่สุดสำหรับนักเรียนไปสู่อนาคตที่ต้องการและสามารถแบ่งปันวิสัยทัศน์ไปพัฒนาชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพร่วมกันได้ด้วย

6) การสร้างความร่วมมือและการติดต่อ (collaboration and connection) ผู้บริหารต้องแสวงหาแบ่งปันข้อมูลและความรู้ที่เปิดเผยชัดเจนมีการค้นหาความเข้าใจและปฏิบัติอย่างเข้าใจกับคนอื่นมีการติดต่อกับโลกภายนอกผ่านทางบล็อกและสื่อทางสังคมและต้องสร้างการร่วมมือกับผู้อื่น

7) การสร้างพลังเชิงบวก (positive energy) ผู้บริหารต้องสร้างหลักการทั้งเชิงบวกเชิงรุกและวิธีการดูแลเอาใจใส่ต้องใช้เวลาในการพบปะพูดคุยกับนักเรียนครูและผู้ปกครอง รับรู้ในคุณค่าของพวกเขาโดยการพัฒนาความสัมพันธ์ที่แท้จริงให้เกิดขึ้นและต้องสร้างสุขภาพตนสวัสดิการและระดับพลังงานให้พร้อมเสมอ

8) ความเชื่อมั่น (confidence) ผู้บริหารต้องมีลักษณะความมั่นใจ (confidence) เข้าถึงได้ง่าย (approachable) มีความโดดเด่น (be visible) ต้องมีความกล้าเผชิญกับสถานการณ์ที่ด้วยความสงบเสมอและมี ความมั่นใจในการรักษาวิญญู์กำลังใจและความเชื่อมั่นในชุมชนโรงเรียน

9) ความมุ่งมั่นและความพากเพียร (commitment and persistence) ผู้บริหารต้องแสดงความมุ่งมั่นและความทุ่มเท (dedication) อย่างจริงจังเพื่อผลักดันให้กับครูและนักเรียนเกิดความมุ่งมั่นทุ่มเทในงานและอย่ายอมแพ้ (never give up) เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายการพัฒนาที่กำหนดไว้

10) ความเต็มใจที่จะเรียนรู้ (willingness to learn) ผู้บริหารต้องเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอเพราะการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 เป็นที่น่าตื่นเต้นและนำมาใช้เสริมสร้างศักยภาพผู้บริหารและสังคมโรงเรียนผู้บริหารจึงต้องเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต (be a lifelong learner)

11) นักประกอบการคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม (entrepreneurial, creative and innovative) ความสามารถในการคิดนอกกรอบเป็นพลังที่มีอำนาจของผู้บริหารการคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมเป็นวิธีที่ดีที่สุดในการบริหารจัดการกับความซับซ้อนทางสังคมในศตวรรษที่ 21 และต้องพัฒนาโรงเรียนเป็นองค์กรประกอบการ (entrepreneurial organization) ได้ด้วย

12) นักริเริ่มงาน (intuitive) ผู้บริหารต้องเรียนรู้ถึงความเชื่อมั่นในสัญชาตญาณ (instincts) ของตนเองความสามารถการเป็นนักคิดนักริเริ่มสร้างสรรค์ผู้บริหารสามารถการแก้ปัญหาให้สำเร็จอย่างไม่คาดฝันหรือจากการสังหรณ์ใจ (intuitively) ซึ่งเป็นการเกิดขึ้นจากความชาญฉลาดที่ดี

13) ความสามารถในการสร้างแรงบันดาลใจ (ability to inspire) สร้างความกระตือรือร้นและความคิดเชิงบวกต่อบุคลากรในการร่วมกันกำหนดทิศทางในอนาคตให้เกิดขึ้นในขณะดำรงตำแหน่งผู้บริหาร

14) การเจียมเนื้อเจียมตัว (be humble) ผู้บริหารมีความสำคัญต่อการทำหน้าที่ในโรงเรียนซึ่งงานผู้บริหารไม่ใช่เป็นรูปปั้นแต่เป็นงานที่เอื้อต่อทุกคนในโรงเรียนนั่นคือต้องมีสัมมาคารวะการรู้จักบุคคลในชุมชนการเปิดโอกาสกับครูและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

15) ตัวแบบที่ดี (good Model) ต้องรู้และฝึกพวกเขาให้มีความคิดสร้างสรรค์การทำงานร่วมกันฝึกการสื่อสารที่ดีและคิดแบบวิเคราะห์โดยใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพและการปลูกฝังสร้างสรรค์นวัตกรรมจัดสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยสำหรับการเรียนรู้และความเสี่ยง

สรุปว่าคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาในโมเดลไทยแลนด์ 4.0 ประกอบด้วยการมีวิสัยทัศน์ความสามารถทางวิชาการ การสื่อสารและเทคโนโลยี การเป็นนักริเริ่มสร้างสรรค์และประกอบการ นักสร้างพลังและแรงบันดาลใจเชิงบวก ตัวแบบที่ดี และการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้

จริยธรรมของผู้บริหารในยุค ไทยแลนด์ 4.0:

นอกจากคุณลักษณะ และบทบาทของผู้บริหารที่ทำให้ผู้เรียนตาม โมเดลไทยแลนด์ 4.0 เป็นไปตามเป้าหมายแล้ว จะต้องมียุทธศาสตร์ของผู้บริหาร

ความหมายจริยธรรม: ตามราชบัณฑิตยสถาน (2556, หน้า 303) ได้ให้ความหมายของคำว่า จริยธรรม หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม หรือ กฎศีลธรรมนอกจากนี้ กรมพล ทองธรรมชาติ(2529, หน้า 80-82)กล่าวว่า จริยธรรม คือ การกระทำ ทั้งกายวาจา และใจ ที่ดีงาม เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม ทั้งนี้ตามพระธรรมปิฎก (2546, หน้า 32) จริยธรรม คือ การดำเนินชีวิต หลักความประพฤติ หลักการดำเนินชีวิต คำว่าจริยธรรมนี้นักปราชญ์ประเทศไทยได้บัญญัติให้ใช้คำภาษาอังกฤษว่า ethics หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติ ปฏิบัติ ศีลธรรม หรือกฎ

สรุปได้ว่าจริยธรรมหมายถึงแนวทางหรือกฎเกณฑ์ในการประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้องดีงามเป็นลักษณะที่สังคมต้องการ ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองผู้อื่น และสังคม อาจกล่าวได้ว่าบุคคลที่ประพฤติปฏิบัติตนได้ตามความหมายอย่างหนึ่งอย่างใดนี้ จะเป็นบุคคลที่มีจริยธรรมอยู่ในตนเอง เป็นที่ยอมรับนับถือของคนในสังคม สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างปกติสุข เป็นบุคคลที่มีคุณภาพของสังคมจริยธรรมเป็นการแสดงออกด้านพฤติกรรมต่างๆ ที่มีความถูกต้อง ดีงาม ไม่สร้างความเดือดร้อนให้ผู้อื่น และสังคม

จริยธรรมของผู้บริหารในยุค ไทยแลนด์ 4.0 ที่ควรปฏิบัติ: ซึ่งจริยธรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาถึงแม้จะไม่มีกำหนดให้ปฏิบัติไว้อย่างชัดเจนแต่ต้องประยุกต์จากหลักคุณธรรมจริยธรรมตามแนวทางศาสนา ระเบียบ กฎหมาย คำสั่งและจรรยาบรรณของผู้บริหารสถานศึกษา มีผู้ให้แนวคิดในการนำคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อสามารถบริหารจัดการให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายของ ไทยแลนด์ 4.0 ได้คือ Hester & Killian (2011) กล่าวว่า ผู้บริหารโรงเรียนในฐานะตัวแทนคุณธรรม (moral agency) ต้องทำหน้าที่เป็นตัวแทนทางคุณธรรม ต้องให้ความสนใจกับบุคลากรในโรงเรียนในการพัฒนาตนเอง ต้องมีความรับผิดชอบด้านกฎกติกาทางจริยธรรม มีข้อผูกพันกับการดูแลเอาใจใส่ทางจริยธรรม และให้บุคลากรมีความรู้สึกเอาใจใส่ด้านจริยธรรมหรือสาเหตุหลัก นอกจากนี้ ยังมีหลักธรรมเพื่อการบริหาร สำหรับนักบริหารแบบธรรมาธิปไตยยึดหลักธรรมในการบริหารงานซึ่งธรรมในการบริหารประกอบด้วย (1) พรหมวิหารธรรม 4 (2) สังคหวัตถุ 4 (3) ไตรสิกขา (4) จริยธรรม (5) อิทธิบาทธรรม 4 (6) สัมปติธรรม 7 และ (7) ทศพิธราชธรรมดังนี้

1) พรหมวิหารธรรม 4 หลักธรรมสำหรับนักบริหารซึ่งเป็นหลักธรรมสำหรับนักบริหาร นักบริหารที่จะปกครองคนได้ต้องอาศัยธรรมนี้ ซึ่งประกอบด้วย (1) เมตตา คือ ความหวังดีที่ปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข (2) กรุณา คือ หลักวิธีการของผู้บริหารที่มีจิตใจที่เกื้อกูลต่อผู้ร่วมงาน บุคลากรในองค์กร นักบริหารช่วยเหลือผู้ร่วมงาน และผู้ได้บังคับบัญชาเมื่อถึงคราวให้ช่วยเหลือ ช่วยแก้ปัญหาต่างๆ ไม่ทอดทิ้งไม่วางเฉย (3) มุทิตา คือ การชื่นชมยินดี เป็นหลักวิธีการของผู้บริหาร และ (4) อุเบกขา คือ หลักวิธีการของผู้บริหารทุกคน จะต้องมีความเป็นกลาง ไม่เอนเอียงเข้าข้างฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด จะต้องตั้งตนเป็นกลาง แล้วใช้ปัญญาพิจารณาอันสมควรแก่เหตุ

2) สังคหวัตถุ 4 (base of sympathy) ซึ่งเป็นธรรมอันเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจผู้อื่น หรือธรรมเพื่อให้คนเป็นที่รักของคนทั่วไป อันได้แก่ (1) ทาน คือการให้ เสียสละแบ่งปันแก่ผู้อื่น (2) ปิยวาจา คือ พูดจาด้วยถ้อยคำสุภาพ นุ่มนวล เหมาะแก่บุคคล เวลา สถานที่ พูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์ พูดในทางสร้างสรรค์ พูดให้เกิดพลังใจ (3) อคฺคจริยา ทำตนให้เป็นประโยชน์ ตามกำลังสติปัญญา ความรู้ความสามารถ กำลังทรัพย์ และเวลาที่มี อย่างไม่เป็นที่เดือดร้อนแก่ตนหรือผู้อื่นและ (4) สมานัตตตา คือวางตนให้เสมอดันเสมอปลาย วางตนเหมาะสมกับฐานะ ตำแหน่งหน้าที่การงาน

3) ไตรสิกขา นักบริหารที่ดีควรมีหลักธรรมสำหรับพัฒนาตน เพื่อเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา รวมเรียกว่า ไตรสิกขา คือ หลักธรรมที่ควรศึกษาปฏิบัติ 3 ประการ คือ (1) ศีล

คือ การสำรวมระวัง ความประพฤติปฏิบัติ ทางกาย และทางวาจา ให้เรียบร้อยดีงาม ไม่ประพฤติเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น (2) สมာธิตีคือ การรักษาใจให้สงบใสปราศจากกิเลสนิวรณ์ แล้วให้ตั้งมั่นอยู่ในอารมณ์เดียว และ (3) ปัญญา คือ การรอบรู้ของสังขาร รอบรู้สภาวะธรรมที่ประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่ง (สังขาร) และที่ไม่ประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่ง (วิสังขาร คือพระนิพพาน) และรู้แจ้งเห็นแจ้งพระอริยสัจ 4 รวมเป็นผู้มีปัญญาอันเห็นชอบรอบรู้ทางเจริญ ทางเสื่อม แห่งชีวิต ตามที่เป็นจริง

4) จริยธรรม (ethics) ผู้บริหารสถานศึกษาที่ดีนั้นควรมีจริยธรรมมีมาตรฐานของการกระทำและพฤติกรรมอันเป็นเครื่องบ่งบอกให้เห็นถึงการเป็นผู้ทรงเกียรติ ที่สามารถแยกแยะได้ว่าอะไรคือสิ่งที่ถูก หรืออะไรที่ผิด โดยใช้ดุลยพินิจพิจารณาในเชิงศีลธรรม คือมีบุคลิกภาพการเป็นผู้มีจริยาที่ดี ทั้งการแต่งกาย การพูดจา การแสดงออกทั้งทางกายจรिया (กาย) วจิจริยา (วาจา) และมโนจริยา (ใจ) ให้เหมาะสมกับกาลเทศะ โดยต้องอยู่ในพื้นฐานของการให้เกียรติ ผู้อื่นเสมอกล่าวคือ (1) กายจริยา หมายความว่า การปฏิบัติกรงานซึ่งต้องใช้กายเป็นสำคัญ โดยต้องรักษาระเบียบแบบแผน ถือเอาเหตุผลเป็นสำคัญขณะเดียวกันต้องไม่ถ่วงเวลาผู้อื่น ไม่ละเลยงานในหน้าที่ และต้องทำงานให้ลุล่วงทั้ง “ต่อหน้าและลับหลัง” (2) วจิจริยา หมายความว่า การปฏิบัติกรงานด้วยคำพูดเป็นสำคัญ ต้องน่าเชื่อถือได้ ต้องถือหลักว่า “เสียชีพอย่าเสียสัตย์” และ (3) มโนจริยา หมายความว่า ตั้งจิตใจมั่นในการปฏิบัติงานทุกอย่างซึ่งเป็นหน้าที่ของตน

5) อธิปไตยธรรม 4 ได้แก่ (1) ฉันทะความรักงานคือจะต้องเป็นผู้รักงานที่ตนมีหน้าที่รับผิดชอบอยู่ และทั้งจะต้องเอาใจใส่กระตือรือร้นในการเรียนรู้งานและเพิ่มพูนวิชาความรู้ความสามารถใน (2) วิริยะความเพียรคือจะต้องเป็นผู้มีความขยันหมั่นเพียรประกอบด้วยความอดทนไม่ย่อท้อต่อความยากลำบากในการประกอบกิจการงานในหน้าที่หรือในอาชีพของตน (3) จิตตะความเป็นผู้มีใจจดจ่ออยู่กับกรงานผู้ที่ทำงานได้สำเร็จด้วยดีมีประสิทธิภาพและ (4) วิมังสาความเป็นผู้รู้จักพิจารณาเหตุสังเกตผลการปฏิบัติงานของตนเอง และผู้อยู่ได้บังคับบัญชาได้ดำเนินไปตามนโยบายและแผนงานที่วางไว้

6) สัมปรีชธรรม 7 ประการเป็นหลักธรรมสำหรับสัตตบุรุษ ได้แก่ (1) ทัมมัญญตาคือการรู้จักเหตุ (2) อัตตัญญตาคือการรู้จักผล (3) อัตตัญญตาคือการรู้จักตนเอง (4) มัตตัญญตาคือการรู้จักพอประมาณ (5) กาลัญญตาคือการรู้จักกาลเวลา (6) ปริสตัญญตาคือการรู้จักชุมชนและ (7) บุคคลัญญตาคือการรู้จักบุคคล

7) ทศพิธราชธรรมหมายถึงธรรมสำหรับพระราชารแต่ความเป็นจริงสามารถนำมาปรับใช้กับข้าราชการทั่วไปได้ ได้แก่ (1) ทานคือการรู้จักแบ่งปัน (2) ศีลคือการรู้จักห้ามประพฤติปฏิบัติ (3) ปริจจาคะคือการเสียสละเพื่อโยชน์สุขแก่ประชาชน (4) อาชชวะคือการปฏิบัติด้วยความซื่อสัตย์สุจริต (5) มัททวะคือการประพฤติปฏิบัติที่สุภาพอ่อนโยนมีอัธยาศัยที่ดี (6) ตะปะปะคือมีความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานไม่หลงระเรีงในกิเลสตัณหา (7) อักโกธะคือไม่โลก โกรธหลงในสิ่งที่เป็นอบายมุข (8) อวิหิงสาคือการรักความสงบไม่สร้างความเดือดร้อนต่อบุคคลอื่น (9) ขันติคือความอดทนต่อความยากลำบากปัญหาอุสรรคไม่พ้อถอยและ (10) อวิโรธนะคือการปฏิบัติตามครรลองครองธรรมของบ้านเมืองและจารีตประเพณีของสังคม

สรุปได้ว่า จริยธรรมของผู้บริหารที่จะใช้ในการบริหารสถานศึกษาในยุคไทยแลนด์ 4.0

เพื่อเป็นต้นแบบให้ผู้ที่อยู่ภายใต้บังคับบัญชาทุ่มเทกำลังกายและกำลังใจในการทำงานให้กับสถานศึกษาหรือโรงเรียนประสบความสำเร็จ และส่งผลให้โรงเรียนสามารถผลิตนักเรียนที่มีความรู้คู่คุณธรรม และจริยธรรม สามารถพัฒนาประเทศสืบต่อไปนั้นสามารถเลือกใช้ให้เหมาะสมกับบริบทการบริหารจัดการของแต่ละสถานศึกษา ประกอบด้วย (1) พรหมวิหารธรรม 4 (2) สังคหวัตถุ 4 (3) ไตรสิกขา (4) จริยธรรม (5) อธิปไตยธรรม 4 (6) สัมปติธรรม 7 และ (7) ทศพิธราชธรรม

สรุป

สรุปได้ว่าการจะทำให้โมเดลไทยแลนด์ 4.0 สามารถบรรลุผลได้ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ นั่น “การศึกษา” ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้สำเร็จ เนื่องจากการศึกษาในยุคไทยแลนด์ 4.0 มีความหมายมากกว่าการเตรียมความพร้อมของคนหรือการให้ความรู้กับคนเพียงเท่านั้น หากแต่เป็นการเตรียมความพร้อมของมนุษย์ให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ มีคุณสมบัติที่สมบูรณ์คือเป็นคนไทยที่มีปัญญาเฉียบแหลม มีทักษะ มีเหตุผล มีสุขภาพแข็งแรง และมีคุณธรรมจริยธรรม การที่จะมีคุณสมบัติดังกล่าวจึงต้องมีการปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนรู้โดย (1) การปรับเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างแรงบันดาลใจ มีความมุ่งมั่น เพื่อให้มีชีวิตอยู่อย่างมีพลังและมีความหมาย (2) การปรับเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อบ่มเพาะความคิดสร้างสรรค์ และความสามารถในการรังสรรค์นวัตกรรมใหม่ๆ (3) การปรับเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อปลูกฝังจิตสาธารณะ ยึดประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง เปลี่ยนจากการเน้นผลประโยชน์ร่วม เป็นการเน้นสร้างคุณค่าและ (4) การปรับเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อมุ่งการทำงานให้เกิดผลสัมฤทธิ์ เปลี่ยนจากการเรียนโดยเน้นทฤษฎีเป็นการเรียนที่เน้นการวิเคราะห์และแก้ปัญหา เปลี่ยนจากการเรียนแบบฟังบรรยายเป็นการทำโครงการและแก้ปัญหาโจทย์ในรูปแบบต่างๆ ทั้งนี้จากวัตถุประสงค์หลักในการพัฒนาคนในยุคไทยแลนด์ 4.0 นี้ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคไทยแลนด์ 4.0 จึงเป็นผู้ที่มีบทบาทขับเคลื่อนในการบริหารจัดการศึกษาในสถานศึกษา ให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่วางไว้

ดังนั้นผู้บริหารการศึกษาที่สามารถจะบริหารจัดการ และขับเคลื่อนเพื่อให้บรรลุเป้าประสงค์ของ ไทยแลนด์ 4.0 นั้นควรประกอบด้วย

1. บทบาทผู้บริหารซึ่งจะต้องมีบทบาทในฐานะผู้นำ โดยการพัฒนาผู้เรียนส่งเสริมครู และพัฒนาโรงเรียน
2. ความเป็นผู้นำโดยต้องคุณลักษณะของผู้นำที่ดีมีพฤติกรรมผู้บริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน การมีส่วนร่วมในการบริหารและความเป็นผู้นำตามสถานการณ์ต่าง ๆ
3. คุณลักษณะผู้บริหารจะต้องมีคุณลักษณะที่เหมาะสมประกอบด้วย เป็นนักสร้างสรรค์ นักการสื่อสาร นักคิดวิเคราะห์ สร้างชุมชน มีวิสัยทัศน์ สร้างความร่วมมือ สร้างพลังเชิงบวก เชื่อมมั่น มุ่งมั่น เต็มใจใจเรียนรู้ นักประกอบการสร้างสรรค์ นักริเริ่มงาน สร้างแรงบันดาลใจ เจียมตัว และเป็นตัวแบบที่ดี

4. จริยธรรมในยุคไทยแลนด์ 4.0 ผู้บริหารสามารถเลือกใช้ให้เหมาะสมกับบริบทในการบริหารจัดการในสถานที่ต่าง ๆ ให้เหมาะสม

เอกสารอ้างอิง

- กรมพล ท่องชมรมชาติ. (มกราคม – มีนาคม 2529). คุณธรรมและจริยธรรมของพลเมืองไทย. *วารสาร ครุศาสตร์*. 7, 80 – 82.
- กองบริหารงานวิจัยและประกันคุณภาพการศึกษา. (2560). *พิมพ์เขียว Thailand 4.0 โมเดลขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: กองบริหารงานวิจัยและประกันคุณภาพการศึกษา.
- ชัยยนต์ เพาพาน. (2559). ผู้บริหารสถานศึกษายุคใหม่ในศตวรรษที่ 21. ใน *การประชุมวิชาการระดับชาติ ครุศาสตร์ ครั้งที่ 1 การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่นสู่ประชาคมอาเซียน : ทิศทางใหม่ในศตวรรษที่ 21*, 28 กรกฎาคม 2559, มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
- ทวีศักดิ์ จินดานุรักษ์. (2560). บทบาทผู้บริหารการศึกษา ใน *ความเป็นผู้นำทางการศึกษา*, (ไพฑูริย์ สิ้นลา รัตนและนักรบ หมี่แสน, บรรณาธิการ หน้า 247-269), กรุงเทพฯ: วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ทิตินา เขมมณี. (2542). *การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยม : จากทฤษฎีสู่ปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ : สมชาย การพิมพ์.
- นพพงษ์ บุญจิตราด. (2543). *ก้าวเข้าสู่บริหารการศึกษา*. กรุงเทพฯ : บริษัทบพิการพิมพ์จำกัดมหาชน.
- พระพรธรรมปฏิภ. (ป.อ. ปยุตโต). (2546). *ธรรมบุญชีวิต* (พิมพ์ครั้งที่ 21). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์บริษัท สหธรรมิกจำกัด.
- ภารดี อนันต์นาวิ. (2560). ความเป็นผู้นำทางการศึกษา ใน *ความเป็นผู้นำทางการศึกษา*, (ไพฑูริย์ สิ้นลา รัตน ภาระนักรบ หมี่แสน, บรรณาธิการ หน้า 4-21), กรุงเทพฯ: วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2542*. กรุงเทพฯ : นามมีบุ๊คส์ พับลิเคชั่น.
- สาโรช บัวศรี. (2529). *จริยธรรมศึกษา*. กรุงเทพฯ : กุรุสภาลาดพร้าว.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2542). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2546). *ราชกิจจานุเบกษา* เล่ม 120 / ตอนที่ 52 ก. : 1 มิถุนายน, หน้า 1.

สุวิทย์ เมษินทรีย์. (2560). แนวคิดเกี่ยวกับประเทศไทย 4.0. ค้นเมื่อ 15 สิงหาคม 2560, จาก

http://planning2.mju.ac.th/goverment/20111119104835_planning/Doc_25590823143652_358135.pdf

Hester, J.P. & Killian, D. R. (2011). The leader as moral agent: Praise, blame, and the artificial person. *The Journal of Values Based Leadership*, 4 (1), 93-104.

McFarland, D. E. (1979). *Management Foundation and Practices*. (5th ed). New York: Macmillan Publishing Inc.